

Handläggare: Mårten Qwist
Telefon: 08-508 020 33

Till
Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd

Yttrande till Justitiekanslern – Initiativärende rörande Knutbyskolan

Förslag till beslut

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd godkänner och återoppar förvaltningens tjänsteutlåtande som yttrande till Justitiekanslern.

Olle Johnselius
Stadsdelsdirektör

Börje Ehrstrand
Rektor vid Knutbyskolan

Sammanfattning

Enligt uppgifter i media skall Dimitra Pascalidou inte ha fått fortsätta sin tjänstgöring som lärarvikarie vid Knutbyskolan i Rinkeby på grund av systemen Alexandra Pascalidous tidningsartiklar om skolan. Justitiekanslern har initierat ett tillsynsärende och hemställt om stadsdelsnämndens yttrande.

I stadsdelsförvaltningens utlåtande betonas att skolan aldrig haft för avsikt att utdela någon repressalie, vare sig mot Alexandra eller mot Dimitra Pascalidou. Vidare bestrids uppgiften att Dimitra Pascalidou inte skulle ha fått fortsätta sin tjänstgöring, då hon enligt skolans uppfattning inte varit anställd. Skolan har emellertid avbrutit ett långtgående anställningsförfarande rörande systemen, av skäl som inte fullt ut rimmar med förvaltningens syn på tryck- och yttrandefrihet. Det kan dock ifrågasättas om det s.k. repressalieförbudet är tillämpligt. Slutligen påtalas att omständigheterna varit så särskilda att skolans förfarande inte bör kritiseras.

Bilagor

1. JK:s remiss: Initiativärende rörande Knutbyskolan
2. Knutbyskolans veckobrev, v. 47
3. Fotograferingstillstånd, mall
4. Artikel införd i tidningen Metro 2006-12-13
5. Artikel införd i tidningen Expressen 2006-12-16

6. Överenskommelse/förlikning daterad 2006-12-20

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom Rinkeby stadsdelsförvaltnings kansli i samråd med ledningen för Knutbyskolan.

Bakgrund till ärendet

I medierna har Knutbyskolans hantering av Dimitra Pascalidou anställning som lärarvika uppmärksammats. Enligt vad som har framkommit har Dimitra Pascalidou inte fått fortsätta sin tjänstgöring på grund av hennes syster Alexandra Pascalidou tidningsartiklar om skolan.

Justitiekanslern utövar bl.a. tillsyn över den offentliga förvaltningen och skall särskilt vaka över tryck- och yttrandefriheten. I tryckfrihetsförordningen (TF) ges uttryck för ett allmänt sanktions- och repressalieförbud med innebörden att myndigheter och chefer hos myndigheter inte får vidta några, för en enskild, negativa tjänsteåtgärder på grund av den enskildes bruk av tryck- eller meddelarfriheten. Enligt Justitiekanslerns mening kan det ifrågasättas om inte även negativa tjänsteåtgärder riktade mot närstående till den som har medverkat i en tryckt skrift kan anses strida mot grunderna för bestämmelsen.

Justitiekanslern har initierat ett tillsynsärende beträffande Knutbyskolans agerande i det aktuella fallet och begärt ett yttrande från stadsdelsnämnden över hur det har förhållit sig till den tryck- och yttrandefrihetsrättsliga regleringen, se bilaga 1. Samtidigt framhålls att tillsynsärendet inte tar sikte på att pröva hur den uppkomna konflikten mellan Knutbyskolan och Dimitra Pascalidou skall bedömas ur arbetsrättslig synvinkel.

Allmänt om meddelarfrihet och repressalieförbudet

Med meddelarfrihet avses normalt det komplex av regler i tryckfrihetsförordningen (TF) respektive yttrandefrihetsgrundlagen (YGL) som innebär att det i viss utsträckning är möjligt att straffritt lämna annars sekretessbelagda uppgifter för publicering i massmedier. Denna frihet ingår som ett led i den reglering som avser att förverkliga offentlighetsprincipen. De grundläggande bestämmelserna om meddelarfrihet innebär att varje medborgare har rätt att lämna uppgifter om vad som helst till den som kan offentliggöra uppgifterna i media, t.ex. nyhetsbyråer eller tidnings- eller radioredaktioner. Meddelarfriheten får endast begränsas på det sätt som anges i tryckfrihetsförordningen respektive yttrandefrihetsgrundlagen. Ingen får åtalas eller dömas till ansvar eller åläggas skadeståndsskyldighet för missbruk av tryck- eller yttrandefriheten, eller medverka till det, i annan ordning eller i annat fall än grundlagarna medger (1 kap. 3 § TF resp. 1 kap. 4 § YGL). Av dessa bestämmelser anses följa att meddelaren inte heller på annat sätt får drabbas av någon påföljd från det allmännas sida, t.ex. därför att han lämnat uppgifter för publicering (det s.k. repressalieförbudet). Genom rättspraxis har repressalieförbudet kommit att utvidgas ytterligare och varje åtgärd som medför negativa konsekvenser för en offentligt anställd person och som grundar sig på medverkan i ett grundlagsskyddat medium har i princip ansetts vara otillåten.

Förvaltningens utredning – den ifrågasatta handlingen

Vad gäller den ifrågasatta handlingen har ansvariga vid Knutbyskolan angett följande angående händelseförloppet och de uppgifter som återges i Justitiekanslerns remiss.

Händelseförloppet

I november 2006 kontaktade Alexandra Pascalidou skolan och bad att få närvara i en specificerad klass. Syftet var att göra en inspelning för TV 4 och programidén uppgavs vara att Alexandra själv skulle ”återgå” till den klass där hon själv börjat skolan 30 år tidigare. Hon själv skulle stå i fokus vid inspelningen, men viss skolpersonal skulle intervjuas om åren som gått. Skolan tillstyrkte inspelningen och berörda familjer informerades genom klassens veckobrev, se bilaga 2. Skolan inhämtade också ett s.k. fotograferingstillstånd innebärande att vårdnadshavarna medgav att barnen fick fotograferas och att bilderna fick publiceras i massmedia, se bilaga 3.

Den aktuella dagen överraskades klassläraren av att Alexandra Pascalidou anlände till skolan i sällskap av tidningen Metro istället för TV 4. Klassläraren klargjorde att föräldrarna inte medgivit annat än att barnen återgavs på bild, d.v.s. varken att barnens namn publicerades eller att barnen intervjuades. Vid tillfället var klassläraren gravid och till saken hör att skolan samma dag kontaktades av Dimitra Pascalidou rörande möjligheten att få anställning som vikarie för klassen. Då Dimitra Pascalidou tidigare ”strövickat” i skolan ställde sig den biträdande rektorn initialt positiv till förfrågan.

I mitten av december 2006 publicerade tidningen Metro två artiklar rörande Knutbyskolan. I artiklarna figurerar ett flertal barn med namn och bild. Likaså återges känsliga uppgifter om hemförhållanden som i några fall kan kopplas direkt till namngivet barn. I andra fall kan uppgifterna enkelt härledas av dem som t.ex. har egna barn i klassen. Av den första artikeln framgår vidare att Alexandra Pascalidou tagit del av berättelserna då hon talat med barnen under rasterna, se bilaga 4. Där anges också att klassen snart kommer att få journalistens syster Dimitra Pascalidou som vikarie för den gravide klassläraren.

Efter publiceringen har Knutbyskolan uppvaktats av ett tjugotal föräldrar samt representanter för Rinkeby förskole- och skolråd, olika invandrarföreningar och religiösa ledare. Genomgående har kritik riktats mot att Alexandra Pascalidou använt barnens riktiga förnamn, att hon skrivit om barnens familjeförhållanden samt att muslimer och somalier beskrivits på ett fördomsfullt sätt. Vidare har kravet ställts att Dimitra Pascalidou, som skall ha förklarat sig stödja systemens ”sätt att arbeta”, inte anställs som vikarie för klassen. Samma kritik och krav har även framförts i media, se bilaga 5.

Uppgifter i remissen

Vad gäller uppgiften om att Dimitra Pascalidou inte fått fortsätta sin tjänstgöring på grund av systemens tidningsartiklar, bestrider skolan att något anställningsavtal överhuvudtaget ingåtts. Det har hållits långtgående diskussioner i frågan, men vikariatet var inte utlyst och Dimitra Pascalidou hade, vid tidpunkten för skolans beslut att inte anställa henne, ännu

inte lämnat in några formella handlingar, t.ex. examensbevis och utdrag ur belastningsregistret.

I sammanhanget skall det understrykas att skolan aldrig haft för avsikt att utdela någon repressalie vare sig mot Alexandra eller mot Dimitra Pascalidou för den förstnämndes medverkan i media. Beslutet att avbryta anställningsförfarandet grundades istället på att det inte bedömdes finnas förutsättningar för Dimitra Pascalidou att utföra ett bra arbete i klassen på grund av de motsättningar som rådde. Motsättningar som, enligt uppgift, underblåsts av att Dimitra Pascalidou själv skall ha förklarat sig stå bakom systemens arbetsmetoder. Skolan har dock förståelse för Dimitra Pascalidous situation och har därför medverkat till en ekonomisk uppgörelse. Vid förhandlingen har Dimitra Pascalidou företrätts av kvalificerade ombud, se bilaga 6.

Rinkeby stadsdelsförvaltnings utlåtande

Rinkeby stadsdelsförvaltning får inledningsvis betona att Knutbyskolan liksom stadsdelsnämndens övriga verksamheter värnar om tryck- och yttrandefriheten. Ingen skall behöva känna oro för att hans/hennes deltagande i samhällsdebatten skall leda till kritik eller andra negativa konsekvenser för honom/henne eller för närstående. Förvaltningen tar således klart avstånd från allt bruk av repressalier gentemot den som använder sig av sina grundlagsskyddade rättigheter. I förevarande fall ger utredningen emellertid inte stöd för att den ifrågasatta handlingen skall ses som stridande mot repressalieförbudet.

Beslutet att inte anställa Dimitra Pascalidou som vikarie för den aktuella klassen synes vara grundat på de motsättningar som rådde på grund av hon, enligt uppgift, skall ha ställt sig bakom systemens arbetsmetoder. Enligt förvaltningens uppfattning kan det ifrågasättas om det sätt på vilket Alexandra Pascalidou inhämtat känsliga uppgifter om hemförhållanden, genom att i skolan och utan medgivande intervjua barn, verkligen skyddas av tryckfrihetsförordningens bestämmelser. Under alla förhållanden skulle det föra för långt att tillerkänna Dimitra Pascalidou en rätt att bli anställd bara på grund av att Alexandra Pascalidous agerande måhända omfattas av tryckfriheten.

Alldeles oavsett vilken räckvidd som tillerkänns den tryck- och yttrandefrihetsrättsliga regleringen, går det inte att bortse från de särskilda omständigheterna i ärendet. Skolan har kompenserat Dimitra Pascalidou ekonomiskt och bör i övrigt inte kritiseras.
